

Підсумовуючи наведене зазначимо, що загальна частка жінок, які працюють і проходять службу в ЗС України поступово збільшувалася та становила на кінець 2020 року 23 % від чисельності усього особового складу, у тому числі 15 % – від військовослужбовців ЗС України, що відповідає загальним тенденціям держав – членів НАТО.

Для порівняння показники чисельності жінок у збройних сил деяких держав – членів НАТО у 2018 році становили: Великобританія – 10 %, Німеччина – 10 %, Королівство Іспанія – 14 %, Канада – 15 %, Французька Республіка – 22 %.

Отже, рівень забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (гендерної рівності) у ЗС України поступово покращується, про що свідчить значне збільшення показників щодо частки військовослужбовців жінок з 7 % у 2017 році до 15 % у 2020 році

Марценюк Т. О., к. соц. н.,
доцентка кафедри соціології
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМАТИКИ СЕКСУАЛЬНИХ ДОМАГАНЬ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

У липні-листопаді 2020 року дослідницькою командою, в яку входили Тамара Марценюк, Анна Квіт, Ганна Гриценко, студентство курсу «Військова соціологія», який Тамара Марценюк і Анна Квіт викладали восени 2020 року на кафедрі соціології НаУКМА, Ольга Газзєро-Микитин і аналітикині ГО «Юридична сотня», за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні та координації Інституту гендерних програм було проведено соціологічне дослідження «Невидимий батальйон 3.0.» Сексуальні домагання у військовій сфері в Україні».

За останні роки війни на Сході України зросла увага до проблематики гендерної рівності у військовій сфері та становища жінок у збройних силах. Спостерігається поступове збільшення кількості жінок у Збройних силах України (ЗС України) та військових закладах вищої освіти. Жінки стають більш видимими у секторі безпеки й оборони, серед активісток і ветеранів АТО/ООС. Водночас ще більшу увагу привертає проблематика дискримінації жінок у військовій сфері. Не менш актуальною є саме тема гендерного і сексуального насильства, яка табуована і недостатньо вивчена.

Як показали попередні дослідження «Невидимий батальйон: участь жінок у військових діях в АТО» (2015) та «Невидимий батальйон 2.0: повернення ветеранок до мирного життя» (2019), сектор безпеки України не є місцем, дружнім для жінок. Попри реформи у секторі безпеки та визнання

Україною своїх міжнародних зобов'язань щодо забезпечення рівних прав та можливостей для чоловіків і жінок (Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Глобальні цілі сталого розвитку ООН 2016–2030, Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 тощо), жінки все ще стикаються з дискримінацією за ознакою статті.

Сексуальні домагання – досить поширене явище у військовій сфері в арміях світу. У деяких країнах вони визнаються як проблема на політичному рівні. Її намагаються вирішити за допомогою механізму протидії сексуальним домаганням всередині інституції армії, а також за допомогою міжнародних договорів і рішень міжнародних організацій. Вирішення питання захищеності військових від сексуальних домагань – це ще один крок на шляху до професійної армії.

У цих тезах викладено лише невелику частину результатів дослідження. Зокрема, проаналізовано відповіді на три запитання, які стосуються тематики сексуальних домагань і які були поставлені у рамках Всеукраїнського опитування «Думки і погляди населення України» (Омнібус), що проводилося Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС). Польовий етап дослідження тривав з 22 до 27 вересня 2020 року. Загалом у рамках дослідження було проведено 2000 інтерв'ю.

У першому питанні вивчалось ставлення суспільства до проблематики сексуальних домагань у ЗС України. Для цього було запропоновано твердження, які свідчать або про чутливість громадян і громадянок до цієї проблематики, або, навпаки, демонструють радше байдуже ставлення. Серед переліку питань щодо проблематики сексуальних домагань у ЗС України найбільш популярним виявився варіант відповіді про те, що сексуальні домагання – це важлива, але замовчувана проблема ЗС України (20% респондентів і респонденток). Спостерігаються гендерні відмінності у відповідях респондентів і респонденток. Жінки частіше (15%), ніж чоловіки (10%) зазначали, що проблема сексуальних домагань не вирішується ефективно. Чоловіки частіше (10%), ніж жінки (6%), висловлювали думку, що проблема сексуальних домагань не є першочерговою. Також більше опитаних чоловіків, ніж жінок (11%) зазначили, що проблема сексуальних домагань у ЗС України є надуманою (18%). Оскільки тематика сексуальних домагань загалом більшою мірою стосується жінок як потенційно постраждалих, вони є більш чутливими до неї. Близько третині опитаних (причому жінкам більшою мірою, ніж чоловікам) складно висловитися з приводу сексуальних домагань у ЗС України. Це можна пояснити, у тому числі тим, що ця проблематика недостатньо обговорюється у суспільстві та в ЗМІ.

Чи варто випадки із сексуальними домаганнями у Збройних Силах України робити публічними? Загалом більшість (56%) опитаних вважають за доцільне робити публічними випадки із сексуальними домаганнями в ЗС України, адже це може допомогти привернути увагу керівництва і громадськості та зменшити рівень дискримінації у військовій сфері країни.

Близько п'ятій частині респондентів складно відповісти на це запитання. Як і в попередньому питанні, гендерні відмінності у відповідях є очевидними. Жінки більшою мірою (27%), ніж чоловіки (20%), підтримують ідею публічності через те, що постраждалі матимуть можливість домогтися справедливості. Натомість чоловіки майже удвічі частіше, ніж жінки, переживають за імідж ЗС України, тому виступають проти публічності. Молодь (18–29 років) частіше, ніж люди середнього і старшого віку, обирає відповідь, що варто робити такі випадки публічними, адже це єдиний спосіб для постраждалих людей домогтися справедливості.

Третє питання стосувалося досвіду родичів чи знайомих щодо сексуальних домагань на робочому місці. Майже 10% опитаних знають про випадки сексуальних домагань на робочому місці. Гендерні відмінності у відповідях також присутні. Жінки статистично значуще обирали варіант, що знають хоча би про один випадок із сексуальними домаганнями на робочому місці серед родичів чи знайомих, аніж це робили чоловіки. Чоловіки натомість частіше відповідали, що не знають про подібні випадки із сексуальними домаганнями. Респонденти середнього віку (40–49 років) частіше за інших зазначали, що знають про непоодинокі випадки із сексуальними домаганнями. Ця вікова категорія вже має певний життєвий досвід та готова про нього говорити публічно.

Дослідницька та освітня складова є важливими для попередження і боротьби із сексуальними домаганнями у ЗС України. Саме тому дослідницькою командою спільно з онлайн платформою «Прометеус» на початку 2021 року було розроблено навчальний курс «Гендерна рівність та протидія сексуальним домаганням у військовій сфері», який усі охочі можуть прослухати онлайн і отримати сертифікат.

Мірзаєва М.С., аспірант
Інститут української археографії
та джерелознавства
імені М. С. Грушевського НАН України

ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКОМУ ВИЗВОЛЬНОМУ РУСІ НА ЗАКЕРЗОННІ 1944-1947 РР.

Даючи кількісну характеристику українському визвольному руху 1940-1950 рр., можна стверджувати, що він охоплював близько півмільйона осіб, які у рядах Організації Українських Націоналістів (ОУН), у лавах Української Повстанської Армії (УПА) чи своєю матеріальною допомогою спричинилися до його розвитку. Серед них тисячі жінок брали активну участь у розбудові та роботі різних структур підпілля та повстанської армії. На їхніх плечах лежало медичне забезпечення, діяльність у структурах Українського Червоного Хреста (УЧХ), зв'язки, розвідка, пропагандистська